

การถอดอัตลักษณ์ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
สู่การแทนค่าสีเพื่อการออกแบบชุดสีอัตลักษณ์ของจังหวัดนครราชสีมา
The Identity Extraction of Natural and Cultural Landscape
Through the Color Valuation for Designing the Color Palettes of
Nakorn Ratchasima Province

¹ประภัศร ขอบชื่น

Praparsorn Chobchuen

²ประดิพัทธ์ เลิศรุจิดำรงกุล

Pradiphat Lerrujdumrongkul

คณะมัณฑนศิลป์, มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University

¹Corresponding Author, Email: pprapatpp@gmail.com

Received December 29, 2022; Revised March 3, 2023; Accepted: March 23, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานิเวศของภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ ภูมิวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของจังหวัดนครราชสีมา นำมาสู่กระบวนการถอดอัตลักษณ์สีเพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศชุดสีอัตลักษณ์และงานศิลปะสื่อสารจากชุดสีอัตลักษณ์ของจังหวัดนครราชสีมา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง ด้วยการศึกษาค้นคว้า การลงพื้นที่สังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ และการเก็บตัวอย่างวัตถุขึ้นมาเข้าสู่กระบวนการถอดอัตลักษณ์ด้วยวิธีการสกัดสี การแทนค่าสี และการออกแบบชุดสี เพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศชุดสีอัตลักษณ์สำหรับต่อยอดในกระบวนการออกแบบเรขศิลป์และการสร้างสรรค์งานศิลปะที่สามารถสื่อสารและถ่ายทอดอัตลักษณ์ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การสร้างคุณค่าเชิงอนุรักษ์อัตลักษณ์ วิถีชีวิต และภูมิปัญญาให้กับพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ลุ่มน้ำมูลนั้นเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีบทบาทสำคัญต่อคนในพื้นที่เป็นอย่างมากทั้งในบริบทของวิถีชีวิต บริบทวัฒนธรรม และการสร้างอัตลักษณ์จากสี การสกัดวัตถุประเภทดินและหินในพื้นที่ลุ่มน้ำมูลนั้นได้มาซึ่งผงสีน้ำตาลธรรมชาติที่มีความหลากหลายของเฉดสี โดยในกระบวนการแทนค่าสีเพื่อออกแบบชุดสีอัตลักษณ์ ผู้วิจัยได้เลือก 6 เฉดสีที่มีโทนและค่าน้ำหนัก

แตกต่างกันมาออกแบบเป็นสารสนเทศชุดสีที่มีชื่อว่า ‘ลำมูล’ อันประกอบด้วย สีดินดำ สีน้ำตาลไหม้ สีดินแดง สีน้ำตาล สีดินเหลือง และสีดินทราย โดยแต่ละเฉดสีในชุดนี้ ถูกออกแบบมาเพื่อให้หนักวาท หรือนักออกแบบสามารถนำไปต่อยอดใช้ในงานออกแบบและการสร้างสรรค์งานศิลปะที่สามารถตอบ โจทย์ของหลักองค์ประกอบศิลป์ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางด้านคุณภาพ จังหวะลีลา การเน้น เอกภาพ และความกลมกลืน ด้านการนำเสนอผลงานศิลปะสื่อสารนั้น สามารถนำมาซึ่งอารมณ์ ความรู้สึกร่วม การรับรู้ทางสุนทรียศาสตร์ และความตระหนักของผู้บริโภคศิลป์

คำสำคัญ: อัตลักษณ์; สี; การออกแบบ

Abstract

This research article aims to study about natural landscape, cultural landscape, and way of life of Nakhon Ratchasima Province leading to the process of color's identity extraction to design the identity color palette of Nakhon Ratchasima Province, including the creation of visual communication art from the palette. This research is quasi-experimental method by documentary studying, field studying, and collecting samples of raw materials into the process of identity extracting by color extraction and color valuation, and color palette design. The result is use for the furthering graphic design process and art creation processes that can communicate the area's identity. This will lead to the creation of conservative value for the area of Nakhon Ratchasima.

The study found that The Mun River is a natural resource that plays a very important role for the local people both in the context of their way of life and their culture. The extraction of soil and stone materials in the Mun River have a wide range of shades. A natural brown pigment with a variety of shades can be obtained. In the process of color valuation to design the palette of identity, the researchers selected six shades with different tones and weights to create a color palette named 'Lum Mun' consisting of Black Clay, Burnt Umber, Burnt Sienna, Brown, Yellow Clay and Sandy Soil. Each shade in the palette is designed to be used by artists and designers in their further design and artworks that meets the requirements of the art composition, whether it is a dimension of balance, rhythmic, emphasis, unity, and harmony. In the creation of visual communication, the artworks can bring emotions, empathy, and aesthetic perception of the audiences.

Keywords: Identity; Color; Design

บทนำ

เมื่อศึกษาถึงนิเวศของสี่และวิถีชีวิตของมนุษย์ เราจะเห็นได้ว่าสี่นั้นมีความผูกพันกับมนุษย์มาอย่างช้านานและมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตอย่างนับอนันต์ สี่เป็นสิ่งที่เราพบเห็นทั่วไปในสรรพสิ่งที่ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น แม้แต่ในเครื่องดื่มและอาหารการกินก็ยังต้องเจือสืกลงไปเพื่อช่วยให้สดใสน่ากินน่าดื่ม ด้วยเหตุนี้สี่จึงเป็นสิ่งที่มิอาจหลีกเลี่ยงต่อจิตใจมนุษย์ เช่นเดียวกับบทอิทธิพลของเสียงดนตรี (สงวน รอดบุญ, 2524) ตั้งแต่อดีตมนุษย์มีการเรียนรู้ที่จะใช้สี่จากธรรมชาติโดยการสกัดจากวัตถุดิบธรรมชาติต่างๆ อาทิ ดิน หิน แร่ธาตุ พืช หรือสัตว์ โดยนำมาประกอบกิจกรรมการดำเนินชีวิตไม่ว่าจะเป็นการย้อมสีสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม การประกอบอาหาร การแต่งแต้มผลิตภัณฑ์และเครื่องมือเครื่องใช้ ไปจนถึงการสื่อสารเรื่องราวผ่านการเขียนสืบนั่งง่าซึ่ง เป็นต้นกำเนิดของงานศิลปะหลากหลายแขนง (ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 6, 2554) มนุษย์สืบทอดพฤติกรรมการใช้ประโยชน์จากสี่เหล่านี้นมาจนถึงปัจจุบันจนพฤติกรรมดังกล่าวได้แปรเปลี่ยนเป็นอัตลักษณ์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากประเทศไทยเราที่ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์ สิ่งทอ อาหาร หรืองานศิลปะ ก็จะมีสีสันที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่

ด้วยความก้าวหน้าในปัจจุบัน อัตลักษณ์ท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาต้องเผชิญกับโลกาภิวัตน์ที่มาพร้อมกับการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยี ประกอบกับคนรุ่นหลังมีการเข้าถึงแนวคิดและโลกทัศน์ที่เป็นสากลมากขึ้น กล่าวคือ ความเป็นปัจเจกและพลเมืองโลกมากขึ้น ส่งผลให้การแสดงออกทางวัฒนธรรมดั้งเดิมนั้นน้อยลง กิจกรรมต่างๆที่เคยเป็นเครื่องแสดงออกถึงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมก็ถูกยกเลิก พัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เป็นสากล ส่งผลให้ภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ท้องถิ่นมีความเสี่ยงที่จะสูญหาย จากรายงานข้อมูลของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (CEA) อุตสาหกรรมสร้างสรรค์สามารถสร้างรายได้คิดเป็น 10% ให้กับ GDP ไทย อันดับหนึ่งมาจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งมีสัดส่วนสูงถึง 28.04% หรือมูลค่ารวม 409 พันล้านบาท รองลงมาคืออุตสาหกรรมอาหารไทย มีสัดส่วน 18.29% หรือมูลค่ารวม 267 พันล้านบาท และยังมีกลุ่มคนที่ใช้อัตลักษณ์ท้องถิ่นประกอบอาชีพเป็นจำนวนมากว่าครึ่งของแรงงานในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ จากข้อมูลข้างต้น แม้จะแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ท้องถิ่นมีตลาดและความต้องการมาก แต่ในความเป็นจริง อัตลักษณ์ท้องถิ่นก็มีความเสี่ยงที่จะสูญหายไปอยู่ดี ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการไม่สานต่อของคนรุ่นหลังเนื่องจากรายได้ที่ไม่ยั่งยืน ทั้งนี้ภาพรวมเป็นผลสืบเนื่องมาจากผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ท้องถิ่นนั้นเริ่มไม่เหมาะกับวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางสากล (School of Changemakers, 2565) ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นแนวทางที่จะอนุรักษ์ไว้ซึ่งอัตลักษณ์ท้องถิ่นโดยการผนวกความเป็นอัตลักษณ์เข้ากับงานออกแบบระบบกราฟิกที่มีความทันสมัย โดยเริ่มต้นจากอัตลักษณ์ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาการใช้สี่ธรรมชาติ

จากประเด็นดังกล่าว การศึกษากระบวนการถอดอัตลักษณ์ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในมิติของการแทนค่าสีเพื่อการออกแบบชุดสีอัตลักษณ์จึงมีความสำคัญ ในการที่จะนำไปสู่การอนุรักษ์ไว้ซึ่งอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของพื้นที่ กล่าวคือ การออกแบบด้วยระบบกราฟิกที่มีความทันสมัยและทันโลกแต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงไว้ซึ่งการสื่อสารด้วยเฉดสีที่ถอดอัตลักษณ์มาจากธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างแท้จริงนั้นจะสามารถก่อให้เกิดคุณค่าเชิงอนุรักษ์ได้ จากการทบทวนวรรณกรรมด้านภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมภายในจังหวัดนครราชสีมาพบว่า พื้นที่ลุ่มน้ำมูลนั้นเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีบทบาทสำคัญต่อคนในพื้นที่เป็นอย่างมาก ทั้งในบริบทวิถีชีวิตและบริบทวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงนำพื้นที่ลุ่มน้ำมูลและบริเวณโดยรอบภายในจังหวัดนครราชสีมา มาเป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้

บทความนี้จึงต้องการนำเสนอกระบวนการถอดอัตลักษณ์ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม และการแทนค่าสีเพื่อการออกแบบชุดสีอัตลักษณ์ โดยชุดสีอัตลักษณ์ของพื้นที่ที่สามารถนำมาต่อยอดในกระบวนการออกแบบที่นำไปสู่การอนุรักษ์ไว้ซึ่งอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของท้องถิ่นได้ ทั้งนี้งานออกแบบและงานศิลปสร้างสรรค์ยังสามารถสื่อสารอารมณ์ ความรู้สึก และการรับรู้ทางสุนทรียศาสตร์ นำไปสู่การสร้างตระหนักรู้ให้ผู้คนอีกมากหันมาเห็นความสำคัญของเจตคติธรรมชาติอันเป็นบ่อเกิดแห่งชีวิตของวิถีชีวิตมนุษย์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษานิเวศของภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อถอดอัตลักษณ์ภูมิทัศน์ด้วยกระบวนการสกัดสี ให้ได้มาซึ่งชุดสีอัตลักษณ์สำหรับต่อยอดในกระบวนการออกแบบเรขศิลป์และการสร้างสรรค์งานศิลปะ
3. เพื่อออกแบบชุดสีน้ำและสร้างสรรค์งานศิลปะสื่อสารจากชุดสีอัตลักษณ์ที่สามารถนำมาซึ่งอารมณ์ ความรู้สึก และสุนทรียภาพ สู่การสร้างคุณค่าเชิงอนุรักษ์อัตลักษณ์ วิถีชีวิต และภูมิปัญญาให้กับพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) ที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับสีและการถอดอัตลักษณ์สีจากทุนทางธรรมชาติ ด้วยวิธีการสกัดสีจากวัตถุดิบธรรมชาติประเภทดินและหินในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำมูลของจังหวัดนครราชสีมา เพื่อให้ได้มาซึ่งชุดสีอัตลักษณ์สำหรับต่อยอดในกระบวนการออกแบบเรขศิลป์ รวมไปถึงกรณีศึกษาการออกแบบสร้างสรรค์งานศิลปะจากชุดสีเพื่อการสื่อสารและถ่ายทอดอารมณ์ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีวิธีการดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในลักษณะข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยมุ่งศึกษาทางด้านภูมิศาสตร์และภูมิวัฒนธรรมของจังหวัดนครราชสีมา รวมไปถึงแนวคิดและทฤษฎีที่สัมพันธ์กับกรอบแนวคิดการวิจัย

2. การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่ศึกษาภาคสนามเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ทางด้านธรรมชาติ วิถีชีวิต ภูมิวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของพื้นที่กรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

2.1 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) รวมถึงการสัมภาษณ์ (Interview) โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบการท้องถิ่น และช่างฝีมือ จำนวน 10 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากสีในธรรมชาติของจังหวัดนครราชสีมา และนำข้อมูลทุกส่วนที่ได้รับมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล

2.2 การสุ่มเก็บวัตถุดิบธรรมชาติ (Sampling) มุ่งเน้นที่ประเภทดินและหินในพื้นที่ลุ่มน้ำมูลและลำน้ำสาขา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมมาอย่างเป็นระบบ โดยใช้ 2 ส่วนดังนี้

3.1 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

3.2 ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ (Observation) และการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยการนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกวิเคราะห์สังเคราะห์อย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายให้สอดคล้องเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลดังนี้

1. การทดลองสร้างสรรค์ (Experiment)

2. หลังจากได้ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งพบว่าพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำมูลมีความสำคัญอย่างมากต่อจังหวัดนครราชสีมาในบริบทของวิถีชีวิตและภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากสีธรรมชาติ ผู้วิจัยจึงดำเนินการลงพื้นที่เก็บตัวอย่างและดำเนินการทดลองสร้างสรรค์ผลงาน ดังนี้

(1) การรวบรวมข้อมูลและวัตถุดิบโดยการลงพื้นที่เพื่อเก็บตัวอย่างวัตถุดิบธรรมชาติบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำมูลและลำน้ำสาขา

ภาพที่ 1 หินที่รวบรวมจากบริเวณพื้นที่ต้นแม่น้ำมูล

ที่มา: นางสาวประภัสสร ชอบชื่น 2565

(2) กระบวนการคัดแยกและทดสอบสีจากวัตถุดิบ

ภาพที่ 2 การคัดแยกหินโดยพิจารณาสีผิวภายนอก

ที่มา: นางสาวประภัสสร ชอบชื่น 2565

ภาพที่ 3 การทดสอบสีโดยการนำหินจุ่มน้ำและถูกับครกหินเพื่อให้เกิดสี

ที่มา: นางสาวประภัสสร ชอบชื่น 2565

(3) กระบวนการสกัดผงสี (Pigment) จากหิน โดยวิธีการทุบและบดละเอียด

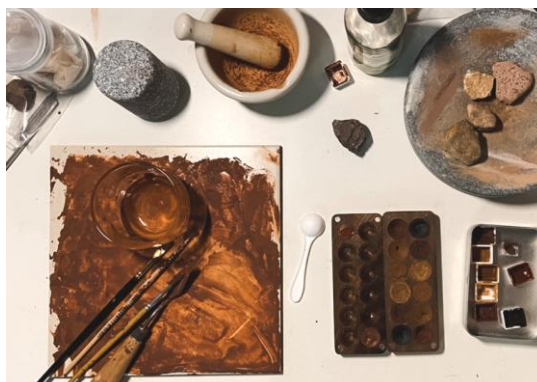

ภาพที่ 4 การการสกัดผงสี (Pigment) โดยวิธีการทุบและบดละเอียด

ที่มา: นางสาวประภัสสร ชอบชื่น 2565

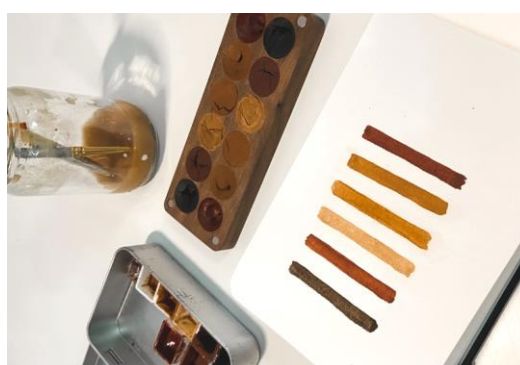
(4) การนำผงสี (Pigment) ที่ได้กระบวนการสกัดมาเข้าสู่กระบวนการทำชุดสีอัตลักษณ์ ประเภท

สีน้ำ

ภาพที่ 5 การทำชุดสีอัตลักษณ์ประเภทสีน้ำ

ที่มา: นางสาวประภัสสร ชอบชื่น 2565

ภาพที่ 6 การทดสอบตัวอย่างเฉดสี (Swatch)

ที่มา: นางสาวประภัสสร ชอบชื่น 2565

ภาพที่ 7 ชุดสีน้ำ 'ลำมูล'

ที่มา: นางสาวประภัสสร ชอบชื่น 2565

(5) การแทนค่าสีด้วยระบบ RGB และ CMYK สำหรับใช้ในระบบกราฟิกและการพิมพ์

					
BLACK CLAY 55 69 80 74 50 22 17	BURNT UMBER 38 89 89 60 84 24 15	BURNT SIENNA 33 87 100 45 112 41 19	BROWN 38 78 100 48 103 50 19	YELLOW CLAY 31 85 100 20 153 92 37	SANDY SOIL 29 48 75 7 175 130 82

ภาพที่ 8 ชุดสี 'ลำมูล' ในระบบ RGB และ CMYK

ที่มา: นางสาวประภัสสร ชอบชื่น 2565

(6) การสร้างสรรค์งานศิลป์ประเภทจิตรกรรมสื่อสารจากชุดสีน้ำ 'ลำมูล'

ภาพที่ 9 ภาพ 'ประมณลำมูล'

เทคนิค: สีน้ำ ขนาด: 30 x 42 เซนติเมตร

โดย: คุณเทพ โกศลรอด และ ประภัสสร ชอบชื่น (2565)

(7) การสร้างสรรค์งานศิลป์ประเภทจิตรกรรมสื่อสารจากชุดสี 'ลำมูล' ในระบบ RGB และ CMYK

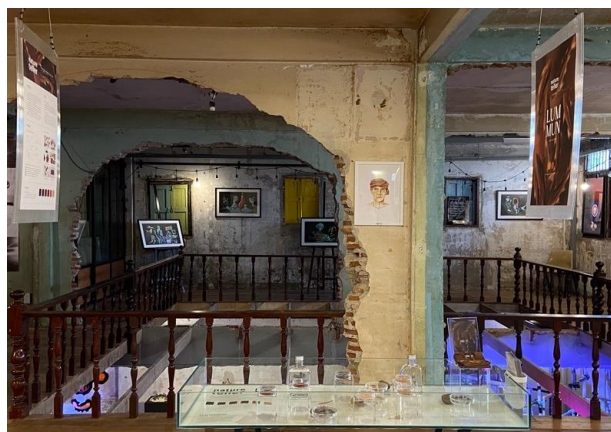

ภาพที่ 10 ภาพ ‘ฟุ้งพาลำมูล’

เทคนิค: Digital Paint ขนาด: 42 x 60 เซนติเมตร

โดย: ประภัสสร ชอบชื่น (2565)

(8) การจัดแสดงผลงานในรูปแบบนิทรรศการ ประกอบด้วยชุดสี ‘ลำมูล’ ภาพ ‘ฟุ้งพาลำมูล’ และภาพ ‘ประมงบลำมูล’ รวมถึงการจัดวางเพื่อสื่อสารแนวคิดและกระบวนการออกแบบ

ภาพที่ 11 ผลงาน ‘ลำมูล’ ในนิทรรศการ Eight e x eggs ณ Galileoasis

ที่มา: นางสาวประภัสสร ชอบชื่น 2565

ผลการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มุ่งเน้นที่จะศึกษาเกี่ยวกับสีและกระบวนการถอดอัตลักษณ์สีจากทุนทางธรรมชาติเพื่อให้ได้มาซึ่งชุดสีอัตลักษณ์สำหรับต่อยอดในกระบวนการออกแบบและสร้างสรรค์ และเพื่อนำผลลัพธ์และองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษามาเข้าสู่กระบวนการออกแบบสร้างสรรค์งานศิลปะสื่อสารที่ก่อให้เกิดคุณค่าเชิงสุนทรียศาสตร์ จากการวิจัย สามารถสรุปผลได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากการทบทวนวรรณกรรมด้านภูมิศาสตร์ ภูมิวัฒนธรรม และวิถีชีวิต ร่วมกับการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในจังหวัดนครราชสีมา

พบว่า พื้นที่ลุ่มน้ำมูลเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีบทบาทสำคัญต่อคนในพื้นที่เป็นอย่างมากทั้งในบริบทของวิถีชีวิต บริบทวัฒนธรรม และอัตลักษณ์จากสี ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากวัฒนธรรมและภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาผ่านกรรมวิธีของชาวบ้านด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ที่มีการนำดินจากบริเวณริมฝั่งแม่น้ำมูลในพื้นที่ที่เรียกว่า กุด หรือแม่น้ำดวนมาใช้ในการปั้น ดินชนิดนี้เป็นดินที่มีคุณสมบัติพิเศษในด้านของสีที่เมื่อถูกเผาจะให้สีโดยธรรมชาติเป็นสีแดงหรือน้ำตาลแดง ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะเกิดจากธาตุเหล็ก (Iron Oxide) จึงทำให้เครื่องปั้นดินเผาผ่านกรรมวิธีมีสีสนและเอกลักษณ์แตกต่างจากเครื่องปั้นดินเผาในพื้นที่อื่นๆ ด้วยความพิเศษทางเอกลักษณ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกนำวัตถุดิบประเภทดินและหินในพื้นที่ลุ่มน้ำมูลภายในจังหวัดนครราชสีมามาเป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้

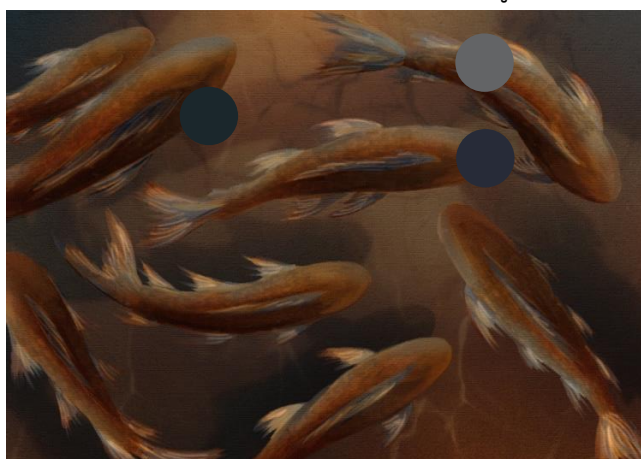
วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การถอดอัตลักษณ์สีโดยวิธีการสกัดวัตถุดิบประเภทดินและหินในพื้นที่ลุ่มน้ำมูล จังหวัดนครราชสีมา สามารถได้มาซึ่งผงสีน้ำตาลธรรมชาติที่มีความหลากหลายของเฉดสี ในกระบวนการแทนค่าสีเพื่อกำหนดแบบชุดสีอัตลักษณ์ ผู้วิจัยได้เลือก 6 เฉดสีที่มีโทนและค่าน้ำหนักแตกต่างกันมาสร้างเป็นชุดสีที่มีชื่อว่า ‘ลุ่มน้ำมูล’ อันประกอบด้วย 1) สีดินดำ (Black Clay) มีค่า RGB อยู่ที่ 50, 32 และ 17 ค่า CMYK อยู่ที่ 55, 69, 80 และ 74 ตามลำดับ 2) สีน้ำตาลไหม้ (Burnt Umber) มีค่า RGB อยู่ที่ 84, 24 และ 15 ค่า CMYK อยู่ที่ 38, 89, 89 และ 60 ตามลำดับ 3) สีดินแดง (Burnt Sienna) มีค่า RGB อยู่ที่ 112, 41 และ 19 ค่า CMYK อยู่ที่ 33, 87, 100 และ 45 ตามลำดับ 4) สีน้ำตาล (Brown) มีค่า RGB อยู่ที่ 103, 50 และ 19 ค่า CMYK อยู่ที่ 36, 78, 100 และ 48 ตามลำดับ 5) สีดินเหลือง (Yellow Clay) มีค่า RGB อยู่ที่ 153, 92 และ 37 ค่า CMYK อยู่ที่ 31, 65, 100 และ 20 ตามลำดับ และ 6) สีดินทราย (Sandy Soil) มีค่า RGB อยู่ที่ 175, 130 และ 82 ค่า CMYK อยู่ที่ 29, 48, 75 และ 7 ตามลำดับ โดยแต่ละเฉดสีในชุดสีนี้ถูกออกแบบมาเพื่อให้ให้นักออกแบบสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานออกแบบและการสร้างสรรค์งานศิลปะที่ตอบโจทย์ของหลักองค์ประกอบศิลป์ (Composition) ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านดุลยภาพ (Balance) จังหวะลีลา (Rhythm) การเน้น (Emphasis) เอกภาพ (Unity) และความกลมกลืน (Harmony) โดยในการใช้งานค่าสี ระบบ RGB จะใช้สำหรับการแสดงผลบนจอภาพ และค่าสีในระบบ CMYK จะใช้สำหรับงานสื่อสิ่งพิมพ์

No.	Colors	Colors name	RGB			CMYK			
			R (Red)	G (Green)	B (Blue)	C (Cyan)	M (Magenta)	Y (Yellow)	K (Black)
1		Black Clay	50	32	17	55	69	80	74
2		Burnt Umber	84	24	15	38	89	89	60
3		Burnt Sienna	112	41	19	33	87	100	45
4		Brown	103	50	19	36	78	100	48

5		Yellow Clay	153	92	37	31	65	100	20
6		Sandy Soil	175	130	82	29	48	75	7

ตารางที่ 1 การแทนค่าสีของชุดสี 'ล่ำมุล' ในระบบ RGB และ CMYK สำหรับใช้งานในระบบกราฟฟิก
ที่มา: นางสาวประภัสสร ชอบชื่น 2565

ชุดสี 'ล่ำมุล' เป็นชุดสีน้ำตาลธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การนำไปใช้ในการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมประเภทเอกรงค์ หรือ monochromatic art ซึ่งหมายถึงการใช้โทนสีใดโทนสีหนึ่งในการยืนพื้นเพียงสีเดียวและใช้ค่าน้ำหนักอ่อนแก่ในการให้ระยะต่างๆ ส่วนงานวาดดิจิทัล หรือ illustrator design ที่ไม่จำกัดเพียงโทนสีเดียว อาจใช้ชุดสี 'ล่ำมุล' ร่วมกับการใช้โทนสีคู่ตรงข้ามซึ่งในที่นี้คือโทนสีน้ำเงิน ในอัตราส่วนร้อยละ 80:20 จะได้ผลงานที่ตอบโจทย์องค์ประกอบศิลป์ในมิติของความขัดแย้งและความกลมกลืน ดังตัวอย่างภาพ 'ฟุ้งพาล่ำมุล' ที่มีการนำโทนสีน้ำเงินซึ่งเป็นสีคู่ตรงข้ามเข้ามาเป็นแสงเงา ทำให้ภาพเกิดมิติและความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น นอกเหนือจากนี้ยังสามารถนำไปใช้กับการออกแบบงานเรขศิลป์ ไม่ว่าจะเป็นประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ บรรจุภัณฑ์ แอปพลิเคชัน ภาพเคลื่อนไหวหรือประเภทอื่นใดที่ต้องการสื่อสารและมีความเกี่ยวเนื่องกับลำนํ้ามูลและจังหวัดนครราชสีมา

ภาพที่ 12 การใช้สีคู่ตรงข้ามในภาพ 'ฟุ้งพาล่ำมุล'

เทคนิค: Digital Paint ขนาด: 42 x 60 เซนติเมตร

ที่มา: นางสาวประภัสสร ชอบชื่น 2565

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 กระบวนการนำพวงสีมาทดลองผลิตสีน้ำและการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสื่อสาร ทั้งบนกระดาษและรูปแบบดิจิทัล ผลการทดลองใช้งานชุดสีน้ำและสร้างสรรค์ผลงานโดยคุณเทพ โกศลรอด นักออกแบบและผู้ชำนาญในการใช้สีน้ำร่วมกับผู้วิจัยในผลงานภาพ 'ประมณล่ำมุล' และภาพ 'ฟุ้งพาล่ำมุล' มีดังนี้ 1) ด้านเจดสี 'ล่ำมุล' ให้เจดสีที่มีความสวยงาม สามารถสื่อถึงธรรมชาติ และสามารถไล่ค่าน้ำหนักเพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่มีเอกภาพได้แม้เป็นสีโทนน้ำตาลทั้งหมด 2) ด้านคุณภาพสีน้ำ 'ล่ำมุล' มีความใกล้เคียงกับสีน้ำเคมีทั่วไป แตกต่างกันเพียงความฟุ้งกระจายซึ่งชุดสีน้ำ 'ล่ำมุล' นั้นมีความฟุ้งกระจายน้อยกว่าเล็กน้อย อาจมีปัจจัยมาจากมวลน้ำหนักของผงสีที่ได้

จากหิน ร่วมกับอัตราส่วนของส่วนผสมธรรมชาติในกรรมวิธีการทำสีน้ำ สามารถปรับปรุงได้โดยการปรับอัตราส่วนของส่วนผสมแต่ละชนิด ในมิติของการนำเสนอผลงานศิลปะสร้างสรรค์ที่สื่อสารวิถีชีวิต และการพึ่งพาลำน้ำมูลผ่านชุดผลงาน ‘ลำมูล’ ในนิทรรศการ Eight e x eggs ซึ่งมีแบบประเมินความพึงพอใจเป็นแบบสอบถามในรูปแบบ Google Form โดยผลจากแบบประเมินพบว่า ร้อยละ 77 มีความพึงพอใจมากที่สุด และร้อยละ 23 มีความพึงพอใจมากต่อการรับชมผลงาน นอกเหนือจากนี้ยังมีการสอบถามปากเปล่า เป็นคำถามเกี่ยวกับผลการสื่อสารของชุดสื่ออัตลักษณ์ พบว่า ผลงานชุด ‘ลำมูล’ สามารถนำมาซึ่งอารมณ์ ความรู้สึกร่วม การรับรู้ทางสุนทรียศาสตร์ และการตระหนักถึงความสำคัญของอัตลักษณ์ที่ได้จากสัณฐานชาติจากผู้ที่ได้รับชม

ภาพที่ 13 คุณเทพ โกศลรอด และภาพ ‘ประมณลำมูล’
ที่มา: นางสาวประภัสสร ชอบชื่น 2565

ภาพที่ 14 ผู้ชมผลงาน ‘ลำมูล’ ในนิทรรศการ Eight e x eggs
ที่มา: นางสาวประภัสสร ชอบชื่น 2565

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ภูมิวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของจังหวัดนครราชสีมา พบว่า แหล่งธรรมชาติซึ่งไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ป่าไม้ ภูเขา หรือแหล่งน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ลุ่มน้ำมูล แม่น้ำสายหลักที่หล่อเลี้ยงชีวิตของผู้คนในภาคอีสานนั้นมีบทบาทสำคัญต่อคนในพื้นที่เป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นในบริบทของการดำเนินชีวิต อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา การสร้างอาชีพ หรือวัฒนธรรม และแสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีการพึ่งพาธรรมชาติอย่างนับอนันต์ สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ ความว่า การดำรงอยู่ของมนุษย์ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 สิ่ง ได้แก่ ตัวมนุษย์เอง สังคมหรือวัฒนธรรม และธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2550) และศศิณา ภารา ความว่า ทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญในฐานะที่เป็นปัจจัยการดำรงชีวิตแก่มนุษย์ มีความสำคัญในแง่ต่างๆ ได้แก่ การเป็นปัจจัยสี่ การสร้างบรรยากาศ การให้ความบันเทิง และการสร้างสมดุลให้ระบบนิเวศ ทรัพยากรน้ำมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิต มีความสำคัญต่อการเกษตร อุตสาหกรรม การคมนาคม การประมง และการอุปโภคบริโภค เป็นต้น (ศศิณา ภารา, 2550)

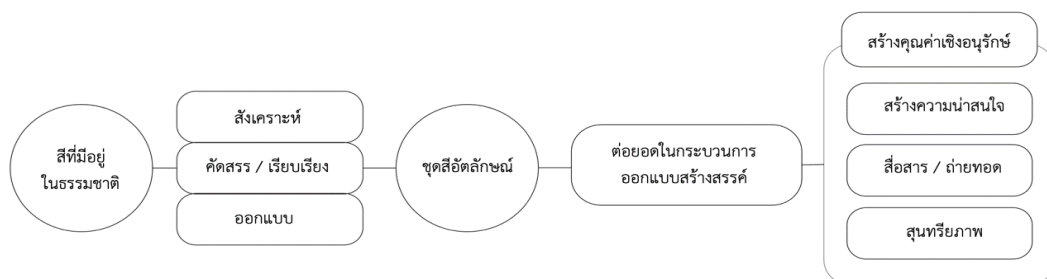
2. การถอดอัตลักษณ์สีโดยวิธีการสกัดวัตถุดิบประเภทดินและหินในพื้นที่ลุ่มน้ำมูล จังหวัดนครราชสีมา พบว่าชุดสีที่ได้สามารถนำมาแทนค่าด้วยระบบ RGB เพื่อใช้งานในระบบกราฟฟิก (เรขาคณิต) และ CMYK เพื่อใช้งานในระบบการพิมพ์ โดยในการประยุกต์ใช้ในงานออกแบบเรขาคณิตสามารถตอบโจทย์หลักการใช้สีประเภทสีหลักเพียงสีเดียว (Monochromatic) ซึ่งหมายถึงการนำโทนสีเพียงสีเดียวมาใช้ในงานออกแบบและสร้างความแตกต่างภายในตัวงานด้วยการใช้เทคนิค transparent และการไล่สีของสี โดยมีจุดประสงค์เพื่อการสร้างอัตลักษณ์และความโดดเด่นให้กับผลงาน ในมิติของการสร้างสรรค์งานศิลปะ สามารถตอบโจทย์ตามหลักปัจจัยขององค์ประกอบศิลป์ ได้แก่ ดุลยภาพ (Balance) ซึ่งหมายถึงน้ำหนักที่เท่ากันขององค์ประกอบภาพ ไม่เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง รวมถึงความประสานกลมกลืนและความเหมาะสมพอดี การเน้นจุดเด่น (Emphasis) ซึ่งในงานศิลปะจะต้องมีจุดใดจุดหนึ่งที่มีความสำคัญกว่าส่วนอื่นๆ รวมถึงความขัดแย้ง (Contrast) และความกลมกลืน (Harmony) ที่สามารถสร้างได้ด้วยการเลือกใช้โทนสีและน้ำหนักสี สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยด้านการผลิตผงสีจากธรรมชาติ LannaChromeTM ของทีมนักวิจัยคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา จังหวัดลำปาง ซึ่งมีแนวคิดสำคัญคือการสร้างชุดสี รวบรวม และถ่ายทอดให้กับผู้ประกอบการหรือผู้ที่สนใจในเรื่องของสีธรรมชาติได้นำไปใช้งานทางด้านผลิตภัณฑ์สิ่งทอซึ่งที่สามารถบอกถึงวัฒนธรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนาและส่งผลกระทบต่อสร้างอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นทั้งการออกแบบ คุณภาพ และเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำไปใช้งานได้จริง

3. กระบวนการสร้างสรรค์และการนำเสนอผลงานศิลปะสร้างสรรค์ที่สื่อสารวิถีชีวิตและการพึ่งพาลำน้ำมูลผ่านชุดผลงาน ‘ลำมูล’ ด้านการใช้งานชุดสีโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ชุดสี ‘ลำมูล’ ให้เฉดสีที่มีความสวยงาม สามารถสื่อถึงธรรมชาติ และสามารถไล่ค่าน้ำหนักเพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่มีเอกภาพได้ ด้านคุณภาพสีน้ำ ‘ลำมูล’ มีความใกล้เคียงกับสีน้ำเคมีทั่วไป แตกต่างกันเพียงความฟุ้งกระจายซึ่งชุดสีน้ำ ‘ลำมูล’ นั้นมีความฟุ้งกระจายน้อยกว่าเล็กน้อยเนื่องจากมวลน้ำหนักของหินจากธรรมชาติ ด้านการสื่อสารพบว่าผลงานสามารถนำมาซึ่งอารมณ์ ความรู้สึกร่วม การรับรู้ทางสุนทรียศาสตร์ และการตระหนักถึงความสำคัญของอัตลักษณ์ที่เกิดจากสีธรรมชาติ สอดคล้องกับ

(ณรงค์ชัย ปีภูกริษฐ์, 2562) ทฤษฎีการสร้างสรรคศิลป์ ซึ่งเป็นกระบวนการลำดับความคิดและกระทำอย่างต่อเนื่องไปสู่การปรากฏให้เห็น และสำเร็จผลด้วยการแสดงออกทางความรู้สึกนึกคิดของผู้สร้างสรรค์ การสร้างสรรคศิลป์นำมาซึ่งคุณวิทยาทางด้านสุนทรียศาสตร์ กล่าวคือ คุณค่าที่สามารถรับรู้ด้วยอารมณ์และความรู้สึก ไม่ว่าจะเป็นความงามหรือความไพเราะของงานศิลป์ซึ่งถูกเนรมิตขึ้นจากองค์ความรู้และสติปัญญาของมนุษย์ผู้เป็นผู้สร้างสรรค์ร่วมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมโดยผ่านลีลา จังหวะ สี สัน เส้น หรือรูปทรงที่มีความประจักษ์

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ถึงประเด็นสำคัญ การสูญหายของอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่เกิดจากสีธรรมชาติเนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการทำสีเคมี นำไปสู่ความต้องการที่จะสื่อสารและสะท้อนอัตลักษณ์พื้นที่ผ่านชุดสีอัตลักษณ์ซึ่งได้จากกระบวนการถอดอัตลักษณ์ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม พบว่าเจดสีน้ำตาลหรือสีอื่นใดที่ปรากฏขึ้นและมีอยู่ในธรรมชาติ มองผิวเผินอาจเป็นสิ่งธรรมดา ไม่เป็นที่ต้องสังเกตและถูกมองข้าม ความสำคัญ การหยิบยกมาเรียบเรียง สังเคราะห์ และออกแบบขึ้นเป็นชุดสีอัตลักษณ์ ร่วมกับกระบวนการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานตามองค์ประกอบศิลป์นั้น สามารถนำมาซึ่งความสนใจจากผู้ที่ได้รับชม นำไปสู่การเกิดอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด สุนทรียภาพ และความตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากสีธรรมชาติ สู่การอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป

ภาพที่ 15 องค์ความรู้จากการวิจัย
ที่มา: นางสาวประภัสสร ชอบชื่น 2565

บทสรุป

การเข้ามาแทนที่ของเทคโนโลยีการสังเคราะห์สีเคมี ส่งผลให้เจดสีจากธรรมชาติถูกลดความสำคัญลง วิถีชีวิต วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากเจดสีธรรมชาติก็ถูกลดความสำคัญลงด้วยเช่นกัน การศึกษากระบวนการถอดอัตลักษณ์ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในมิติของการแทนค่าสีเพื่อการออกแบบชุดสีอัตลักษณ์ในครั้งนี้จึงมีความสำคัญ ชุดสีอัตลักษณ์ที่ได้จากการศึกษาสามารถต่อยอดในกระบวนการออกแบบเรขศิลป์ด้วยเทคนิควิธีการที่มีความทันสมัยแต่ก็ยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ที่มาจากธรรมชาติอย่างแท้จริง โดยผู้วิจัยเชื่อเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษาในครั้งนี้ นอกจากจะ

สร้างคุณค่าทางด้านความคิด ความงาม และประโยชน์ใช้สอยแล้วยังสามารถนำไปสู่ความตระหนักในการอนุรักษ์ไว้ซึ่งอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ชุดสื่ออัตลักษณ์จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปต่อยอดในอุตสาหกรรมการออกแบบแขนงต่างๆ ซึ่งถือเป็นการส่งเสริมอัตลักษณ์ และสร้างคุณค่าเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตและภูมิปัญญาให้กับพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา
2. ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย ควรมีการส่งเสริมให้งานออกแบบแขนงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ บรรจุภัณฑ์ หรือผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้มีการใช้สื่อที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างอัตลักษณ์และคุณค่าให้กับท้องถิ่น
3. ข้อเสนอแนะด้านการต่อยอดการวิจัยในอนาคต การนำชุดสื่ออัตลักษณ์ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปพัฒนาเป็นสารสนเทศอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งอาจออกมาในรูปแบบของหนังสือคู่มือการใช้สื่อที่ประกอบด้วยข้อมูลการแทนค่าสีและตัวอย่างการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานหลายๆแขนง จะสามารถสร้างประโยชน์ให้กับอุตสาหกรรมการออกแบบได้เป็นอย่างมาก อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยเช่นนี้ในพื้นที่อื่นหรือจังหวัดอื่นได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ชัย ปิฎกัรชต์. (2562). ทฤษฎีการสร้างสรรคศิลป์. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(2), 234-248.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2550). การศึกษาทั่วไปเพื่อสร้างบัณฑิต. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2565 จาก <https://www.watnyanaves.net/en/book-content-index/40>
- เกรียงไกร ธารพรศรี. (2562). Lanna Chrome TM เจดสีธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนา. นิตยสารราชชมงคลล้านนา. 11, 34-37
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี.(2565). จังหวัดนครราชสีมา. สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2565 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดนครราชสีมา>
- สงวน รอดบุญ. (2524). ศิลปะกับมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 3 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สารสนเทศท้องถิ่นนครราชสีมา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. (2565). เครื่องปั้นดินเผาผ่านเกวียน-อ่างดินเผา. สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2565 จาก https://nm.sut.ac.th/koratdata/?m=detail&data_id=3239

ศศิณา ภารา. (2550). *ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: ส. เอเซียเพรส.

ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 6. (2554). เกี่ยวกับหน่วยงานศูนย์สนับสนุนและช่วยเหลือเอสเอ็มอี (SSRC) คลังความรู้การเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กร. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2565 จาก <https://ipc6.dip.go.th/th>

School of Changemakers. (2565). การสูญหายของอัตลักษณ์ท้องถิ่น. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2565 จาก <https://www.schoolofchangemakers.com/knowledge/36055/>

